

Ἐπὶ τὸν *Übermensch* στὸν *Transhumanism*

Ἡ Δυτικὴ ἐπιστῆμη ἀποκαλύπτει τὸ πραγματικὸ (καί) ἀπάνθρωπο πρόσωπό της

Transhumanism ἢ διανθρωπισμός, ὅπως μεταφράζεται στὰ Ἑλληνικά –μᾶλλον ἀτυχῶς, καθὼς αὐτὴ ἡ λέξις οὔτε ὑπάρχει στὸ λεξιλόγιό μας, οὔτε ἔχει κάποιο νόημα– εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸ τῆς ἐγκυκλοπαίδειας *Britannica*¹, «ἓνα κοινωνικὸ καὶ φιλοσοφικὸ κίνημα, πού προωθεῖ τὴν ἔρευνα καὶ τὴν ἀνάπτυξη ἰσχυρῶν τεχνολογιῶν, πού βελτιώνουν τὸν ἄνθρωπο. Αὐτές οἱ τεχνολογίες θὰ ἐπεκτείνουν ἢ θὰ αὐξήσουν τὰ ἀνθρώπινα ἐρεθίσματα μέσω τῶν αἰσθήσεων, τῆ συναισθηματικῆς ἢ τῆ γνωστικῆς ἰκανότητάς, καθὼς καὶ θὰ βελτιώσουν ριζικὰ τὴν υγείαν ἐπεκτείνοντας καὶ τὴ διάρκεια τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Τέτοιες τροποποιήσεις, πού προκύπτουν ἀπὸ τὴν προσθήκη βιολογικῶν ἢ φυσικῶν τεχνολογιῶν θὰ εἶναι περίπου μόνιμες καὶ ἐνσωματωμένες στὸ ἀνθρώπινο σῶμα».

Δέν πρόκειται γιὰ νεωτερισμὸ τοῦ 21ου αἰῶνα ἢ κάποιο ρεῦμα, πού ξεκίνησε σήμερα, οὔτε ὁ ὅρος *transhumanism* ἐπινοήθηκε ἀπὸ τὸν Ἄγγλο βιολόγο καὶ φιλόσοφο Sir Julian Sorell Huxley² στὸ δοκίμιό του μὲ τίτλο «**New bottles for new wine**», δηλαδή «νέοι ἀσκοὶ γιὰ νέο κρασί» –πού ἔγραψε τὸ 1957– ὅπως γράφουν λανθασμένα τόσο ἡ *Britannica*, ὅσο καὶ ἡ (παντελῶς) ἀναξιόπιστη *wikipedia*. Ὁ Huxley ἀναφερόταν, κυρίως, στὴ βελτίωση τοῦ ἀνθρώπου μέσω τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀλλαγῆς, ἀλλὰ τὸ δοκίμιό καὶ τὸ ὄνομα ἔχουν υἱοθετηθεῖ ὡς θεμελιώδη στοιχεῖα ἀπὸ τὸ διανθρωπιστικὸ κίνημα, πού δίνει ἔμφαση στὴν ὑλικὴ τεχνολογία. Ὁ Huxley ὑποστήριξε ὅτι, παρ' ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα εἶχε ἐξελιχθεῖ φυσικά, οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ὑποκαταστήσουν τὴν ἐξέλιξη στὸν ἐξευγενισμό καὶ στὴ βελτίωση τοῦ εἴδους. Στὸ πνεῦμα τοῦ δοκιμίου τοῦ Huxley –ἂν ὄχι στὸ γράμμα του– μπορούμε νὰ διακρίνουμε τὴ δέσμευση τοῦ μεταανθρωπισμοῦ, νὰ ἀναλάβει τὸ ἔργο τῆς ἐξέλιξης, ἀλλὰ μέσω τῆς τεχνολογίας καὶ ὄχι τῆς κοινωνίας.

Σὲ ἓνα ἄρθρο μὲ τίτλο «*The History of Transhumanism*» («ἡ ἱστορία τοῦ μεταανθρωπισμοῦ»), πού δημοσιεύτηκε στὸ «*Notes & Queries*» τὸν Ἰούλιο τοῦ 2015, οἱ Peter Harrison καὶ Joseph Wolyniak³ σωστά ἐπισημαίνουν ἓνα κοινὸ λάθος, πού ἐντοπίζεται σὲ τυπικὰ ἀκαδημαϊκὰ ἄρθρα καὶ στὸ Διαδίκτυο,

σύμφωνα μέ τά ὅποια ἡ λέξη transhumanism “ἐφευρέθηκε” ἀπό τόν Sir Julian Sorell Huxley τό 1957 (ἤ ἀκόμα καί τό 1927, ὅπως ἰσχυρίζονται ὀρισμένες πηγές). Ἀναφερόμενοι στή χρήση τοῦ ὄρου ἀπό τόν Καναδό δοκιμιογράφο W. D. Lighthall (1857-1954) –ὁ ὁποῖος παραπέμπει στόν «μεταανθρωπισμό τοῦ Ἁγίου Παύλου»– οἱ συγγραφεῖς κάνουν μιά σύνδεση μεταξύ αὐτῆς τῆς θρησκευτικῆς χρήσης τοῦ ὄρου (transhumanism ὡς ἰκανότητα τοῦ ἀνθρώπου νά ὑπερβαίνει τήν ἀνθρώπινη κατάσταση στή συνάντησή του μέ τόν Θεό) καί τή χρήση τοῦ ὄρου ἀπό τόν Δάντη στή «Θεία Κωμωδία», μέσω τοῦ Ἰταλικοῦ ρήματος, πού ἐπινόησε –trasumanar– τό ὁποῖο ὁ Carey, ὁ Ἄγγλος μεταφραστής τοῦ Δάντη, μετέφρασε τό 1814 ὡς μετά-ἀνθρώπινη ἀλλαγὴ (as transhuman change).

Ἡ ἔρευνα τῶν Dard καί Moatti μᾶς ἀποκαλύπτει πολλά σχετικά μέ τή χρήση τοῦ ὄρου, καί, συνεπῶς, γιά τό πόσο παλιό εἶναι (καί) αὐτό τό σχέδιο:

«Ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι ἰκανή νά ξεπεράσει τήν ἀνθρώπινη κατάσταση γιά νά φτάσει σέ μιά κατάσταση «μεταανθρωπισμοῦ» εἶναι διάχυτη στίς οὐτοπίες τοῦ Νέου Ἀνθρώπου τῆς δεκαετίας τοῦ 1930. Αὐτές οἱ οὐτοπίες τείνουν σέ δύο φαινομενικά διαφορετικὲς κατευθύνσεις. Ἡ πρώτη εἶναι

θρησκευτική. Ἀσχολεῖται μέ τή συνάντηση ἀνθρώπου καί Θεοῦ καί μπορεῖ νά βρεθεῖ στόν Lighthall –στό ἔργο του μέ τίτλο «Pauline transhumanism», πού γράφηκε τό 1940– καθώς καί στό ἔργο τοῦ Γάλλου Ἰησουίτη παλαιοντολόγου Pierre Teilhard de Chardin (1881–1955). Ἡ δεύτερη κατεύθυνση εἶναι κοσμική καί ἐπιστημονική.

Ἀσχολεῖται μέ τό ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα ὑπερβαίνει τήν ἀνθρώπινη κατάσταση μέσω τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τεχνολογίας. Αὐτός εἶναι ὁ ὑπερανθρωπισμός τοῦ Huxley, μεταξύ ἄλλων, μιά Θρησκεία χωρίς Ἀποκάλυψη⁴. Ἡ θρησκεία τῆς ἀνθρωπότητας. Εἶναι αὐτή ἡ τελευταία ἀντίληψη, πού συναντᾶ κανεῖς ἀνάμεσα στά ὑπερανθρωπιστικά κινήματα σήμερα, τά ὅποια, ἐκτός ἀπό μερικές σπάνιες ἐξαιρέσεις, δέν ἐπικαλοῦνται πλέον τή θρησκεία μέ τήν ἀποκαλυπτική ἔννοια. Ὡστόσο, κάποτε, μέχρι τή δεκαετία τοῦ 1960, οἱ δύο ἀντιλήψεις συνυπῆρχαν καί ἦταν συμβατές. Ἄν καί ἡ κατάληξη τῆς θεωρίας τους ἦταν διαφορετική, ὁ ἴδιος ὁ θρησκευτικός ὑπερανθρωπισμός βασίστηκε ἐκτενῶς στήν ἐπιστήμη, ἰδιαιτέρα

στήν ἐξελικτική βιολογία (στόν Teilhard) καί στήν κοσμολογία (στόν Lighthall).

Ὅπως τονίζουν οἱ Harrison καί Wolyniak, ἄν καί ὁ «Pauline transhumanism» τοῦ Lighthall εἶναι προφανῶς διαφορετικός ἀπό τό ὄραμα τοῦ Huxley, στήν πραγματικότητα οἱ δύο ἀντιλήψεις δέν μπορούσαν νά ἀφαιρεθοῦν ἐντελῶς ἢ μία ἀπό τήν ἄλλη, γιατί μοιράζονταν μιά ἰσχυρή ἐπιστημονική βάση. Ἄν καί ὁ Lighthall χρησιμοποιεῖ τόν ὄρο μέ τήν θρησκευτική ἔννοια, μέ τή μή θρησκευτική, βρίσκει κανείς τή λέξη *transhumanisme* νά χρησιμοποιεῖται στό ἔργο τοῦ Γάλλου μηχανικοῦ Jean Coutrot (1895–1941) τή δεκαετία τοῦ 1930. Ἡ ζωή καί τό ἔργο αὐτοῦ τοῦ πολυτεχνίτη καί πρωτοπόρου τῆς τεχνοκρατίας ἔχουν ξεχαστεῖ ἐδῶ καί πολύ καιρό: ἦταν ταυτόχρονα θεωρητικός καί “προφήτης” τῆς ὀρθολογικῆς ὀργάνωσης τῆς οἰκονομίας καί τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας στή Γαλλία τή δεκαετία τοῦ 1930⁵.

Ἡ λέξη *transhumanisme* ἐμφανίζεται σέ μιά διάλεξη, πού ἔδωσε ὁ Coutrot τήν Κυριακή 28 Μαΐου 1939, στό *Entretiens de Pontigny* (Yonne), τήν ὁποία ὀργάνωσε ὁ ἴδιος⁶. Ἀναλαμβάνοντας ἕναν προφητικό ρόλο, συχνά προσβλέπει στό ἐπόμενο στάδιο στήν ἐξέλιξη τοῦ Νέου Ἀνθρώπου. Πράγματι, εἶναι μιά «*transhumanist precis*» [*precis de transhumanisme*], πού παραδίδει⁷.

Σύμφωνα μέ τόν Coutrot, ὁ *transhumanisme* ἦταν μιά ἰδεολογία στήν ὁποία διάφοροι ἀνθρώπινοι τύποι (οἱ αἰσθητηριακοί, οἱ κομφορμιστές, οἱ διαισθητικοί καί οἱ ὀρθολογιστικοί τύποι –ὁ Coutrot ἔδινε ἔμφαση στήν ψυχολογία) «συνενώνονταν γύρω ἀπό τήν Ἀλήθεια». Ἐδῶ τό πρόθεμα *-trans* χρησιμοποιεῖται μέ τήν ἔννοια τῆς διέλευσης καί τῆς ὁμαδοποίησης διαφόρων κατηγοριῶν. Ἀλλά ὁ Coutrot χρησιμοποιεῖ ἐπίσης τό *-trans* μέ τήν ἔννοια τῆς ἐξέλιξης μέσα στό χρόνο. Αὐτό εἶναι πιό κοντά στήν τρέχουσα ἔννοια τοῦ ὄρου καί παρόμοιο μέ τήν ἔννοια τοῦ ἐξελικτικοῦ ἀνθρωπισμοῦ τοῦ Huxley: ἡ ἀνθρώπινη φυλή ἔχει ἀλλάξει, μπορεῖ νά ἀλλάξει καί θά ἀλλάξει ξανά. Οἱ μελλοντικές «ἀνθρώπινες ἐπιστῆμες», στίς ὁποῖες ἡ ἀνθρωπότητα ἐναποθέτει τίς ἐλπίδες της, –πού θά βασίζονται περισσότερο στό πνεῦμα τῆς γεωμετρίας (δηλαδή τῶν μαθηματικῶν) παρά στό πνεῦμα τῆς φινέτσας– θά πρέπει νά μᾶς παρέχουν μιά καλύτερη κατανόηση αὐτῆς τῆς ἐξέλιξης, ἀπό τόν ἀνθρωπισμό στόν μεταανθρωπισμό. Ἄν καί ἡ κατανόησή του γιά τόν ὄρο εἶναι ἀκόμα σέ ροή, στή διάλεξη τοῦ Μαΐου τοῦ 1939, ὁ Coutrot ἀναφέρεται ἐπίσης σέ ἕνα γενικό τράνς πού προεδρεύει σέ διάφορους οὐμανισμούς (καί ὄχι σέ διάφορους ἀνθρώπινους τύπους). Αὐτό εἶναι τό συμπέρασμα τῆς διάλεξής του: «Σέ σύνολο, οἱ διαφορετικές ὄψεις αὐτῶν τῶν διαφόρων οὐμανισμῶν, συνθέτουν αὐτό, πού θά μπορούσε κανείς νά ὀνομάσει *διανθρωπισμό*» [*L'ensemble de tous ces aspects d'humanismes divers constituent ce que nous pouvons appeler le transhumanisme*].

Θά μπορούσαμε νά παραθέσουμε πολλά ἐπιπλέον στοιχεῖα ἀπό αὐτή τήν ἐνδιαφέρουσα ἔρευνα, ὡστόσο ὁ χῶρος τοῦ πάντοτε φιλόξενου περιοδικοῦ

«Ἐνοριακή Εὐλογία» δέν ἐπαρκεῖ γιά μιά μελέτη, σάν αὐτή πού ξεκινήσαμε στό μεγάλο αὐτό θέμα.

Ὡστόσο, θά πρέπει νά ἐπισημάνουμε κάτι ἀκόμα. Ἦταν τό 1883 ὅταν κυκλοφορήθηκε τό βιβλίον τοῦ Friedrich Wilhelm Nietzsche, μέ τίτλο «*Also sprach Zarathustra*» («Τάδε ἔφη Ζαρατούστρα»), ὅπου ἐμφανίστηκε ὁ *Übermensch* (Ἵπεράνθρωπος), τόν ὁποῖο ὁ Γερμανός φιλόσοφος παρουσίασε ὡς τόν στόχο, πού πρέπει νά θέσει ἡ ἀνθρωπότητα γιά τόν ἑαυτό της. Οἱ Δυτικοί χρησιμοποίησαν τόν *Übermensch* παρουσιάζοντάς τον ὡς τήν εὐκαιρία γιά ἀπομάκρυνση ἀπό τίς “ἀπόκοσμες” – γιά αὐτούς – χριστιανικές ἀξίες καί εἰσάγοντας ἕναν ἄνθρωπο θεό, πού δημιουργεῖ τήν “Ἀρεία φυλή”, ἡ ὁποία ἔχει ἀρχηγό ἕναν νόθο παρανοϊκό λαοπλᾶνο, πού ἔμελλε νά αἱματοκυλίσει τήν γῆ.

Στήν ὑποκριτική ἐποχή μας, πού φωνάζει κατά τοῦ ρατσισμοῦ, ὁ *Übermensch* ἔγινε *Transhuman* καί ἀπειλεῖ νά ἀφανίσει ὅλους ὅσοι δέν συμπορευόμαστε στήν ὁδό τῆς παραφροσύνης του. Σέ ἕνα *trans* κόσμος, οἱ φυσιολογικοί ὀφείλουμε νά ἀφανιστοῦμε...

Μανώλης Β. Βολουδάκης

1. Hays, Sean A.. «*transhumanism*». *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/transhumanism>. Ἀνακτήθηκε στίς 9 Ἰουνίου 2022.

2. Ὁ Sir Julian Sorell Huxley, γεννήθηκε στίς 22 Ἰουνίου τοῦ 1887 στό Λονδίνο καί πέθανε στίς 14 Φεβρουαρίου τοῦ 1975, στό Λονδίνο. Ἦταν Ἕλληνας βιολόγος, φιλόσοφος, ἐκπαιδευτικός καί συγγραφέας, πού ἐπηρέασε σέ μεγάλο βαθμό τή σύγχρονη ἀνάπτυξη τῆς ἐμβρυολογίας, τῶν *systematics* (*taxonomy*) – ταξινομία, μέ τήν εὐρεία ἔννοια εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῆς ταξινομίας, ἀλλά πῶς αὐστηρά εἶναι ἡ ταξινομήση τῶν ζωντανῶν καί ἐξαφανισμένων ὀργανισμῶν, δηλαδή ἡ βιολογική ταξινομήση. Ὁ ὅρος προέρχεται ἀπό τίς Ἑλληνικές λέξεις «τάξις» καί «νόμος». Ἡ ταξινομία εἶναι, ἐπομένως, ἡ μεθοδολογία καί οἱ ἀρχές τῆς συστηματικῆς βοτανικῆς καί ζωολογίας, πού ρυθμίζουν τά εἶδη τῶν φυτῶν καί τῶν ζῶων σέ ἱεραρχίες ἀνώτερων καί ὑποδεέστερων ὁμάδων – καθώς καί, τίς μελέτες συμπεριφορᾶς τῶν εἰδῶν, ἀλλά καί τίς θεωρίες τῆς ἐξέλιξης τῶν εἰδῶν.

3. Ὁ Wolyniak εἶχε ἐκφράσει τήν ἴδια ἄποψη στό ἄρθρο τοῦ *Religion and Transhumanism: The Unknown Future of Human Enhancement*, ed. Calvin Mercer καί Tracy J. Trothen (Santa Barbara, 2015). Ἐκτός ἀπό τόν Wolyniak, καί οἱ Olivier DARD, Alexandre MOATTI στό *Notes and Queries* (Volume 64, Issue 1, March 2017, Pages 167–170, <https://doi.org/10.1093/notesj/gjw256>) εἶχαν σημειώσει τίς ἴδιες ἀσυνέπειες στή χρονολόγησι τῆς πρώτης χρήσις τῆς λέξης.

4. Julian Huxley, *Religion without Revelation* (London, 1927).

5. Olivier Dard, Jean Coutrot. *De l'Ingenieur au Prophete* (Besancon, 1999).

6. Εἶναι πιθανό, αὐτή ἡ λέξη νά ἐμφανίζεται λίγο νωρίτερα στά γραπτά τοῦ Coutrot, ἐπειδή τόν Μάιο τοῦ 1939 ἕνας σχολιαστής ἐπικαλέστηκε τά «*schemas transhumanistes*» τοῦ Coutrot (Pierre Aube, «*Faisons le point*», *La Semaine cepheenne*, iii (15 Μαΐου 1939), παρατίθεται ἀπό τόν Dard, Jean Coutrot, 359).

7. Dard, Jean Coutrot, 379.